

Pandemi Sürecinde Konut Tasarımlarında Vurgulanan Yaklaşımlar ve Peyzaj Tasarımlarına Etkileri

Pandemic-Related Approaches in Housing Design and Their Impact on Landscape Design

Sema MUMCU¹
Duygu AKYOL KUYUMCUOĞLU²

ÖZET

Pandeminin başlangıcından bu yana açık mekânlar ve doğaya ilgi büyük oranda artmıştır. Ancak kapanma senaryolarının ortasında ortak açık mekânlar güvende olmayı garanti edememekte ve tüm dünyaca erişilebilir olamamaktadırlar. Bunun sonucunda her türlü konut tipi için özel açık mekânların sağlanması konut tasarımcılarından giderek artan bir talebe dönüşmektedir. Bu çalışmanın amacı pandemi sürecinde genel anlamda konutlar ve detayında açık mekânları ile ilişkili öneriler, yaklaşımlar, görüşler belirtmiş olan çalışmalar ve haberlere geniş bir yelpaze içerisinde bakmaktır. Bu uygulamaların konuta dair önerdikleri yaklaşımları ve peyzaja dair tanımladıkları kavramlar, stratejiler ve bileşenleri aynı anda nasıl ele aldığını tartışmak, geleceğe yönelik peyzaj tasarımları için uygulanabilecek kriterleri ortaya koymaktır. Bu doğrultuda çeşitli tasarım sitelerinde COVID-19 başlangıcından bu yana konut ile ilişkili yer verilen haberler, tasarımlar ve içerikleri bu çalışmada araştırma materyalini oluşturmuştur. Yürütülen araştırma ArchDaily, Dezeen, Designboom, Bloomberg-City Lab, Inhabitat, Project for Public Space, Pinterest gibi tasarım siteleri ve çeşitli uluslararası haber kanallarının-gazetelerin konut tasarımlarına yönelik haberlerini ağırlıklı olarak ele almıştır. Konutlara dair kavramsal yaklaşımlar, açık mekâna dair tasarım ilkeleri, mekânlar (mekân bileşen ve öğeleri) ve etkinlikler ortak özellikler tanımlanmıştır. İncelenen içerik ortak bazı konuları, kavramları ve mekânları ortaya koymuştur. Konut iç ve dış mekân tasarımlarında küresel iklim değişikliği ile görülmeye başlanan yeni yaklaşımlar ve trendler COVID-19 pandemisi ile birlikte daha vurgu kazanmıştır. Konutta açık mekânların sağlık için öneminin altının çizilmesi ve konutun ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilmesi, pandemi dönemi uygulamalarının öne çıkan yaklaşımlarıdır. Kendi kendine yetebilme, dirençlilik ve esneklik gibi kavramlar ön plana çıkarken bunlara ilişkin en önemli uygulamaların peyzaj bileşenleri ile ortaya koyulduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: *Konut-Açık Mekân İlişkisi, Konut Peyzajı, Peyzaj Tasarımı, Pandemi, Yaşam Tarzı*

¹ Karadeniz Teknik Üniversitesi Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Trabzon. semamumcu@ktu.edu.tr ORCID: 0000-0002-5198-9117

² Karadeniz Teknik Üniversitesi Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Trabzon. duyguakyol@ktu.edu.tr ORCID: 0000-0002-7191-9343

ABSTRACT

Since the beginning of the pandemic, interest in open spaces and nature has significantly increased. However, during lockdown scenarios, shared open spaces have failed to guarantee safety and have not been equally accessible to everyone around the world. As a result, the provision of private open spaces for all types of housing has become an increasingly pressing demand among housing designers. The aim of this study is to examine, within a broad scope, the various studies and news articles that have presented suggestions, approaches, and opinions related to housing in general—and more specifically, to open spaces—during the pandemic. It seeks to discuss how these practices address housing-related approaches while also articulating concepts, strategies, and components concerning landscape design, ultimately identifying applicable criteria for future landscape practices.

In this context, the study draws upon news, designs, and content published on various design platforms since the onset of COVID-19. The research primarily focuses on design websites such as ArchDaily, Dezeen, Designboom, Bloomberg CityLab, Inhabitat, Project for Public Spaces, Pinterest, and on international news sources that have highlighted housing-related developments. Conceptual approaches to housing, design principles for open spaces, spatial components, and related activities have been identified as shared themes. The reviewed content revealed recurring subjects, concepts, and spatial characteristics. Emphasizing the health benefits of open spaces and recognizing them as essential parts of housing were among the prominent approaches that emerged during the pandemic. Concepts such as self-sufficiency, resilience, and flexibility have come to the forefront, with key implementations of these ideas primarily materialized through landscape components

Keywords: *Relationship between housing and open spaces, Housing landscape, Landscape design, Pandemic, Lifestyle.*

1. GİRİŞ

Konut çevresindeki açık ve yeşil alanlar, bireylerin fiziksel ve ruhsal sağlığı ile yaşam kalitesi üzerinde önemli etkilere sahiptir. Doğal çevre ile temasın stres düzeyini azalttığı, dikkat yenilenmesini desteklediği ve psikolojik iyilik halini artırdığı uzun süredir ortaya konulmaktadır (Kaplan & Kaplan, 1989; Ulrich, 1984). Özellikle konut ölçeğinde balkon, bahçe, avlu ve yarı açık mekânlar; günlük yaşam içerisinde doğaya erişim sağlayan, sosyal etkileşimi destekleyen ve fiziksel aktiviteyi teşvik eden mekânsal bileşenler olarak değerlendirilmektedir. Son yıllarda yapılan çalışmalar, yeşil alanlara erişimin bireylerin zihinsel sağlığı, sosyal bağlılığı ve genel yaşam memnuniyeti ile pozitif ilişkili olduğunu göstermektedir (WHO, 2017; Honey-Rosés et al., 2020). COVID-19 pandemisi ile birlikte uzun süreli kapanma uygulamaları, konut çevresindeki açık mekânların yalnızca estetik veya rekreatif alanlar değil, aynı zamanda sağlıklı yaşamın sürdürülebilmesi açısından temel mekânsal gereksinimler olduğunu yeniden ortaya koymuştur.

COVID-19 pandemisi yalnızca küresel düzeyde bir sağlık krizine yol açmakla kalmamış aynı zamanda dünyanın her yerinde insanların günlük yaşamının akışını bozmuş, tüm toplumlar için büyük bir mücadele haline gelmiş, toplumlar ve kentler üzerinde büyük etkiler yaratmıştır (Pedersen & Favero, 2020; Salama, 2020). Özellikle tüm dünya üzerinde kentlerde yaşayanlar sosyal mesafelenme eylemine katılmaya teşvik edilmiş, yürütülen küresel toplum sağlığı kampanyasının temel önlemi yüz yüze etkileşimi engelleyen ve fiziksel uzaklaşmayı teşvik eden bu uygulama olmuştur. Sosyal mesafelenme uygulamaları insanların ayrılması, izolasyonu ve sanal dünyaya katılımı ile karakterize olan, bilgi iletişim teknolojilerinin kullanılması ile evden çalışmayı vurgulayan yeni normal olarak adlandırılan koşulların ortaya çıkmasına neden olmuştur (Salama, 2020). Pandemi evlerimizin günlük sağlığımız için ne kadar önemli olduğunu hatırlatmıştır. Bir zamanlar uyanık olarak ancak birkaç saat geçirilen odalar şimdi insanların tüm varlığını kapsamaktadır ve bu kısa dönemli düzenlemenin uzun süreli etkilere sahip olacağı düşünülmektedir (Nielsen, 2020).

Evde geçirilen sürenin uzaması sosyal bir canlı olan insanlarda toplumsal hayata kavuşma isteğini giderek artırmış, buna ilişkin ilk dışavurumlar balkonlarda topluca şarkı söylemek, önemli günlerde kutlama yapmak, parti düzenlemek gibi etkinlikler olmuştur. Bir yandan sosyal hayata kavuşmak diğer yandan güvende hissetmek insanlığın zaman zaman tekrar eden kapanma süreçlerinde en önemli ikilemi olmuştur. Bu ikilem tasarımcıların da gündemini oluşturmakta, çözüm önerileri için arayış çabalarını tetiklemektedir. Tasarımcılar arasında afetler ve kriz zamanlarında konut tasarımının yeni oluşan talepleri karşılamaya adapte olduğu ve evrildiğini benimseyen görüşler yanında (Curkin, 2021; Patil, 2021) COVID-19 salgınının yaşam tarzlarını çok değiştirmedikçe aslında gelecekte yaşamayı düşündüğümüz yaşam tarzlarını doğruladığını öne süren görüşler de dile getirilmektedir. Örneğin pandeminin getirdiği yeni normal ile pek çok kişinin uzaktan çalışabileceği ve yaşam alanlarında kalabileceği görülmüştür. COVID-19'un sadece bu trendleri hızlandırdığı belirtilir (Curkin, 2021; Patil, 2021). Bu farklı görüşlerin yaklaşımı ne olursa olsun COVID-19'un günlük yaşamlarımıza büyük hasarlar verdiği, gelecekte nasıl yaşadığımız ve mekânlar olduğumuz üzerinde tasarımcıları yeniden düşünmeye zorladığı bir gerçektir.

1.1. Pandemi ile Değişen Yaşam Tarzları ve Konuta Yansıyanlar

Pandemi insanların diğer insanlar ile ve mekânlar ile etkileşimini değiştirmiştir (Walter, 2020). Pandemi ile gelişen yeni normal koşullarında insanlar çalışmaya devam etmek için mevcut duruma uyum sağlamanın çeşitli yollarını bulmuşlardır. Yaşanan bazı değişimler geçici iken, diğerleri kalıcıdır. Pandemi tüm endüstrilerin önceliklerini değiştirirken konut tasarımları da COVID-19 salgınından bu yana birçok değişiklik görmüştür. İnsanların değişen alışkanlıkları ve yaşam tarzları konuttan beklentilerini de etkilemiştir (Jain, 2020).

Örneğin, Bank of America'nın 2021 Konut alıcılarına ilişkin raporuna göre genç ev alıcılarının (18 ile 43 yaşları arasında) önceliklerinde bir değişiklik ortaya çıkmış; % 68'i güvenlik ve korunmanın kendileri için eskisinden daha önemli olduğunu belirtmiş ve % 60'ı ise konutta açık alana sahip olmanın artık daha değerli olduğunu belirtmiştir (Yuko, 2021).

Pandemi sonrasında yeni koşullar bağlamında ortaya çıkan ilk araştırma alanlarından biri; pandemi sonrası oluşan yeni yaşam ve çalışma türlerine karşılık gelecek mekânsal çevrelere dair bu ihtiyaçlar olmuştur. Özellikle kapanmalar döneminde konutlar ve varsa ilişkili olduğu açık mekânların hayatımızın tümünü kapsar hale gelmesiyle bunlara ilişkin pek çok ihtiyaç, sorun ve soru gündeme gelmiştir. COVID-19 krizi yaşam şekillerini mercek altına aldırırken; konut, yaşanan küresel krizde merkezi bir rol oynamıştır. Ofis, okul, spor salonu, eğlence alanı hatta restoran olarak işlevleri ikiye katlanmaya zorlanırken ister güvenli ister boğucu hissettirsin konut, ciddi bir inceleme alanına dönüşmüş ve pek çok yönden eksik bulunmuştur (Ogundehin, 2020). Bu eksiklikler günümüzde konuta yaklaşıma; içinde nasıl yaşanıldığına ve bir virüsle yaşamayı öğrenirken pandemi sürecinde hayatta kalmak isteniyorsa bu yaklaşımın değişmesi gerektiğine açıklık getirmiştir.

Bu pandeminin tek seferlik olmadığı, geçmişte de virüs salgınlarının yaşandığı, yüksek yoğunluklu ve küreselleşmiş dünyamızda gelecekte de yaşanabileceği bilinmektedir. Zamanında hazır olunmak isteniyorsa yaşam şekilleri yeniden tasarlanmalıdır. Bu nedenle konuta dair çok farklı sorular gündeme gelmiş, pek çok konu tartışmaya açılmıştır. Gelecekteki pandemilerin olasılığı ve toplumun tam kapanmalar ile beraber ortaya çıkan talepleri karşısında tasarımcılar bu sorunlara yanıt vermek ve onları çözmek için konutlara ilişkin açık ve kapalı mekânları nasıl ele alacaktır (URL-1)? Sosyal mesafelenme ile birlikte özel ve kamusal alanların sınırlarının birkaç gün içinde sert bir şekilde değiştiği, bunun sonucunda evlerin arkadaşlar ve komşulardan korunulan, güvenli olduğu düşünülen tek yer haline geldiği ileri sürülmüştür. Bu bağlamda sorulan sorular; “konutun kapsamı nedir? Yapılardaki toplu alanlar hala güvenli midir? Konutlarımızı özel ve toplumsal alanlar arasında hızlı değişikliklere izin verecek şekilde mi tasarlamalıyız?” olmuştur. İnsanların aniden evlerine hapsedilmesinin zihinsel sağlıkları üzerinde ciddi etkiler oluşturabileceği gerçeğinden yola çıkanlar ise “hem sosyal mesafelenme hem de sosyal bağlantılılık aynı zamanda nasıl başarılabilir? Tüm koşullar altında topluluk duygusunun sağlandığı bir şekilde ev-aile yeniden mi tanımlanmalıdır?” gibi soruları tartışmışlardır. Geçtiğimiz kapanma dönemlerinde insanlar aslında hem özel hem de paylaşımlı açık mekânlara ne kadar muhtaç olduklarını anlamıştır. Gelecekteki konutlarda herkes için açık mekânlar güvenli bir şekilde nasıl bütünleştirilecektir? Krizlerde en çok sıkıntı çekenlere erişilebilir bir kaliteli yaşam alanı nasıl tasarlanabilir?

İnsanların hem korunmuş hem de bağlantılı hissedecekleri ve sürdürülebilir bir şekilde yaşayabilecekleri erişilebilir yeni bir konut tipolojisi arayışı bu soruların sorulmasını izler (URL-1).

Pandeminin başlangıcından bu yana açık mekânlar ve doğaya ilgi büyük oranda artmıştır. Ancak kapanma senaryolarının ortasında, ortak açık mekânlar güvende olmayı garanti edememekte ve herkes için erişilebilir olamamaktadırlar. Bunun sonucunda her türlü konut tipi için özel açık mekânların sağlanması konut tasarımcılarından giderek artan bir talebe dönüşmektedir. İnşa edilen her yeni konutta bir dereceye kadar ortak yeşil alanların zorunlu tutulması, iç mekân-dış mekân alanlarının metrekaresi bazında dengelenmesine ilişkin standartların yeniden gözden geçirilmesi gibi öneriler gündeme gelmektedir. Bu konular gibi pek çok konu gelecekte nasıl yaşayacağımız ve yapı inşa edeceğimiz konusunda insanları düşünmeye zorlamıştır. İnsanlar daha önce hiç olmadığı kadar evlerinin içine hapsedilmişken konutların bu yeni ve öngörülemez dönemin isteklerine nasıl uyum sağlayacağı konusu ön plana çıkmaktadır. Evlerimizle olan fiziksel ve zihinsel bağlantılarımız daha öncesinde hiç olmadığı kadar artmıştır. Pandemi hafifledikten sonra da konuta olan bu bağlılığın devam edeceğini düşünen çok sayıda kişi vardır. Eğer bu gerçekleşirse konutlar daha fazla hizmet ve işlevi karşılamak zorunda kalacaktır. Okuma, kestirme-uzanma, fiziksel aktivite ve eğlence gibi daha spesifik etkinliklere yönelik mekânlar istenilecektir. Başka bir deyişle konutlar günlük hayatımız içinde daha büyük roller oynamaya başladıkça daha fazla etkinlik ve hizmeti karşılamak üzere adapte olmaları gerekecektir. Bu konudaki en iyi öğrenme kaynağı bugün deneme yanılma yoluyla uygulanan çevresel değişimler, tasarımlar ve uygulamalardır. İnsanlığın başka pandemilerin ortaya çıkması olasılığına karşı hazırlıklı olması gerektiği ortadadır. Bu nedenle mevcut pandemi senaryoları içinde ihtiyaçların anlaşılması ve dirençli çözümlerin tasarlanması elzemdir (Tokazhanov et al., 2020).

1.2. Çalışmanın Amacı

Pandemilerle mücadele oldukça hassas bir konu olmakla birlikte, gerekli önleme ve müdahale yöntemlerini daha iyi anlamak için pandemiden öğrenmek ve deneyimleri belgelemek de önemlidir. Bu sadece tıp ve toplum sağlığı disiplinleriyle sınırlı bir eylem olmayıp, mekânsal tasarım disiplinlerini de kapsamaktadır (Asfour, 2022). Peyzaj mimarlığı, gezegenin ve toplumun sağlığını aynı anda ele alan ve ayrılmaz bir bütün olarak gören bir mekânsal tasarım alanı olduğundan dirençli kentlerin oluşturulması ve toplumun güçlendirilmesi bağlamında önemli ve kritik görevlere sahiptir. Özellikle pandemi gibi krizler döneminde bu görevler ve sorumluluklar, hayati önem kazanmakta, kentsel çevrelerin gelecek krizlere karşı da hazır olması ve dirençliliğini sağlayacak uzun vadeli stratejilerin geliştirilmesinde önemli rol oynamaktadır.

Gezegendeki mevcut krizlerin ve gelecekteki olası krizlerin etkin bir şekilde ele alınması ve çözümler üretilmesinde disiplinler arası araştırmalar ile çok sayıda sorunun üzerinde durulması, konutların tasarımı, kentsel açık alanlar, kentsel yerleşimler, ulaşım, kentsel ekosistemler gibi konularda çok yönlü araştırmalar yürütülmelidir.

Bu bağlamda bu çalışmanın amacı pandemi sürecinde genel anlamda konutlar ve detayında açık mekânları ile ilişkili öneriler, yaklaşımlar, görüşler belirtmiş olan çalışmalar ve haberlere geniş bir yelpaze içerisinde bakmaktır. Pandemi sürecinde yayımlanmış bilimsel çalışmalar, web sayfaları-bloglar, uzman görüşleri, tasarım yarışmaları gibi pandemiden öğrenmeyi ve daha sağlıklı konut çevrelerinin tasarımına ilişkin konulara katkıda bulunmayı amaçlayan bu belgeler konut, konut açık mekânları ve peyzaj tasarımı bağlamında irdelenmiştir. Bu belgelerin konuta dair önerdikleri yaklaşımları ve peyzaja dair tanımladıkları kavramlar, stratejiler ve bileşenleri aynı anda nasıl ele aldığını tartışmak, geleceğe yönelik peyzaj tasarımları için uygulanabilecek kriterleri ortaya koymak hedeflenmektedir.

2. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışma, pandemi sürecinde konut tasarımlarında öne çıkan yaklaşımların ve bu yaklaşımların peyzaj tasarımına etkilerinin ortaya konulmasını amaçlayan nitel araştırma niteliğindedir. Araştırmada veri toplama yöntemi olarak doküman incelemesi, veri çözümleme yöntemi olarak ise tematik içerik analizi kullanılmıştır.

Araştırma materyalini, COVID-19 pandemisinin ilan edildiği Mart 2020 ile Mayıs 2022 tarihleri arasında yayımlanan konut tasarımına ilişkin haberler, tasarım projeleri, yarışma raporları, uzman görüşleri ve bilimsel yayınlar oluşturmuştur. Bu kapsamda ArchDaily, Dezeen, Designboom, Bloomberg CityLab, Inhabitat, Project for Public Space, Pinterest gibi uluslararası tasarım platformları ile konuya ilişkin akademik yayınlar incelenmiştir.

Belgelerin seçiminde;

- pandemi sonrası konut tasarımına odaklanması,
- açık mekân kullanımı içermesi,
- konut yaşam biçimlerine öneriler sunması,
- tasarım yaklaşımı önermesi
- ölçütleri dikkate alınmıştır.

Elde edilen veriler tekrar eden kavramlar ve temalar doğrultusunda kodlanmıştır. Kodlama sonucunda veriler;

Kavramsal Yaklaşımlar

Tasarım Stratejileri

Açık Mekân Türleri / Peyzaj Bileşenleri

olmak üzere üç ana tema altında sınıflandırılmıştır. Daha sonra bu temalar değerlendirilerek pandemi sürecinde konut ve peyzaj ilişkisine dair eğilimler yorumlanmıştır.

Yürütülen araştırma tasarım siteleri, çeşitli uluslararası haber kanallarının-gazetelerin konut tasarımlarına yönelik haberleri, çeşitli kuruluşlar tarafından düzenlenen mimari yarışmaların raporları, bilimsel makaleler gibi farklı kaynaklar ele almıştır. COVID-19'a ilişkin bilgi ve veri akışının hızı oldukça sıra dışı bir şekilde gerçekleşmektedir. Bu nedenle çalışmada sadece bilimsel literatüre bağlı kalınmamış, kaliteli çevrimiçi kaynaklar da önemsenmiş ve araştırma materyalinin ana gövdesini oluşturmuştur. Pandeminin ilan edildiği Mart 2020 ile Mayıs-2022 tarihleri arasında belgeler toplanmıştır. Tek konut ya da toplu konut ayrımı yapılmadığı gibi belirli bir kıta ya da bölgeye de odaklanılmamış böylece yerele önem veren farklı çözümleri, birbirinden oldukça farklı yaklaşımları ya da dünyanın tamamen farklı bölgelerinde yer almalarına karşın benzer bakış açılarını görmek ve yan yana getirmek mümkün olmuştur.

Öncelikle pandemiyle değişen yaşam tarzları bağlamında konutlara dair kavramsal yaklaşımlar, açık mekâna dair tasarım stratejileri-ilkeleri ve açık mekân türleri / peyzaj bileşenleri incelenmiştir. İncelenen içerik aracılığıyla pandemi bağlamında üzerinde durulan kavramlar, stratejiler ve mekânlar ortaya koyulmuştur.

3. ARAŞTIRMA BULGULARI

Pandemi sürecinde incelenen belge ve tasarım örnekleri doğrultusunda elde edilen bulgular üç ana başlık altında değerlendirilmiştir: kavramsal yaklaşımlar, tasarım stratejileri ve açık mekân türleri/peyzaj bileşenleridir.

3.1 İncelenen Kavramlar

Pandemi sürecinde konut tasarımlarına ilişkin incelenen belge, yayın ve tasarım örneklerinde belirli kavramların tekrar ettiği görülmüştür. Bu kavramlar, kullanıcı ihtiyaçlarındaki değişimlere, konutun yeni işlevlerine ve açık mekân kullanımına yönelik eğilimleri yansıtmaktadır. Yapılan tematik değerlendirme sonucunda esneklik, uyarlanabilirlik, kendi kendine yetme, dirençlilik, uygun fiyatlılık, ortak yaşam ve kentsel tarım gibi kavramların öne çıktığı tespit edilmiştir. Aşağıda bu kavramlar alt başlıklar halinde sunulmaktadır (Tablo 1).

Tablo1. Pandemi Sürecinde Konut Tasarımlarında Ortaya Çıkan Ana Temalar

Ana Tema	Alt Başlıklar	Mekânsal Karşılık
Esneklik	Uyarlanabilirlik, çok işlevlilik	Çok amaçlı odalar, hareketli bölücüler
Sağlık	Gün ışığı, hava, doğa teması	Balkon, pencere, avlu
Dirençlilik	Kendi kendine yetme	Bahçe, enerji sistemleri
Sosyallik	Güvenli etkileşim	Ön bahçe, veranda, ortak avlu
Üretkenlik	Kentsel tarım	Çatı bahçesi, teras, sera

3.1.1. Konut-Esneklik, Uyarlanabilirlik

Esneklik konuta dair önerilerde, tanımlarda en sık karşılaşılan kavramlardan biri olmuştur. Genellikle uyarlanabilirlik ya da adapte olabilme ile birlikte ele alınmışken işlevsellik de esneklik kavramının bir bileşeni olmuştur. Bazı araştırmacılar ise esnekliği dirençliliğin sağlanmasında bir özellik olarak tanımlamıştır. Ele alınan çalışmalardan konutta esneklik kavramının neden gerekli olduğu ve nasıl sağlanabileceğine dair iki alt grup oluşturulmuştur.

Bireylerin etkin ve üretken olması ve evlerinden hoşnut olması ile esneklik ilişkisi (Nielsen, 2020), konutun içerdiği çeşitli kullanımların sergilediği esneklik, uyarlanabilirlik ve işlevsellik (Patil, 2021; Smit, 2020; Tokazhanov et al., 2020), konut tasarımlarında daha fazla esnekliğin oluşturulması (Nielsen, 2020; Patil, 2021; Smit, 2020; Walter, 2020), farklı kuşaklardan kullanıcılar ve kullanımları göz önünde bulundurularak herkesin ihtiyacının sağlıklı bir şekilde karşılanması için esneklik, değişen kullanıcı ihtiyaçları için esneklik (Jain, 2020; Weber, 2020), özellikle apartman dairelerinde yaşayanlar için mekânın uyarlanabilirliği, esnekliği (Bojovic et al., 2022; Davies, 2020; Stathaki, 2020) (), esneklik ve uyarlanabilirliğin beklenmeyen değişimlere cevap verebilmesi, dirençliliğin ve özerkliğin bileşeni olmaları (Bojovic et al., 2022).

Esnekliğin özellikleri; hareketli duvarlar gibi değişken özellikler ya da özünde esneklik içeren unsurlar-çok amaçlı odalar, tabandan tavana boşluklar gibi (Olin, 2021; Patil, 2021) (), mekânın çeşitli etkinlik alanlarını barındırabilmesi (Bahadursingh, 2021), modüler mimari ile esnekliğin sağlanması- modüler donatıların kullanıcı ihtiyaçlarına göre farklı şekillerde birleştirilmesi ayrılması, modüler tasarımların mekâna kattığı dinamizm ile gelen esneklik (Jain, 2020; Patil, 2021), balkonun getirdiği esneklik; insanlar, bitkiler ve hayvanların bir arada olabilmesi, farklı yaşam tarzlarına ilişkin olasılıkları, tam kapanmalarda dışarda olabilme (URL-2)

3.1.2. Konut- Kendi Kendine Yeten, Özerk, Enerji Etkin, Dirençli, Sürdürülebilir

İncelenen çalışmalarda en sık karşılaşılan diğer bir kavram ise kendi kendine yetebilme olmuştur. Ancak kavramın pek çok başka kavram ile yakından ilişkisi olduğu ve birleşik kullanıldığı görülmüştür.

Kendi kendine yetebilme kapanmalarda yaşanan tedarik zincirindeki kırılmalara karşı konutun ve hane halkının kendi ayakları üzerinde durabilmesi, dışarıdan bağımsız-özerk olabilmesi ile ilişkilidir. Bu bağlamda özellikle yenilenebilir kaynaklardan kendi kaynaklarını üreten, enerji etkin olan, çevre dostu ve sıfır atık ya da sıfır karbon hedefleri ile de örtüşmesi nedeniyle sürdürülebilirlik özelliklerini de destekleyen, tüm bunlar doğrultusunda pandemiler gibi afetlerde dirençlilik sergileyen konutların tanımı yapılmıştır. Başka bir deyişle kendi kendine yetebilme özerklik, enerji etkin, çevre dostu, sürdürülebilir ya da dirençlilik ile birlikte ele alınan bir kavram olmuştur. Çalışmalardan derlenen kavramlar konut tasarımı neden gerekli görüldükleri ve özellikleri bağlamında iki grupta toplanmıştır.

Dışarıdan bağımsız olma, kendi kaynaklarına sahip olma, kendi enerjisini ve gıdasını üretme böylece kapanmalarda riskleri en aza indirme, su kaynaklarından ısınmaya özerkliğin sağlanması (Block, 2020; Hipwood, 2020; Makhno, 2020; Patil, 2021; Tokazhanov et al., 2020; URL-3), enerji etkin konutlar ve sürdürülebilirlik ilişkisi, evde geçirilen zamanın artmasına bağlı olarak enerji tüketiminin artması, tasarruf ihtiyacı (Fitch Little, 2021; Stathaki, 2020; URL-4), insanlığın kolektif sağlığı açısından çevre dostu evlerin inşası, geri dönüşümle üretilen konutlar ve enerji kaynaklarının kullanımında sürdürülebilirlik (Curkin, 2021), kullanıcıların sürdürülebilir bir yaşama sahip olması (URL-5), çevresel olarak duyarlı olan evler ile daha iyi bir yaşam kalitesi, yapıların doğa dostu tasarımı, enerji, su ve diğer kaynaklarda özerklik ile net sıfır yapılar (Smit, 2020) (Patil, 2021; Tokazhanov et al., 2020), dirençliliğin geliştirilmesi için kendi kendine yetebilme stratejileri, gelecek pandemilere hazırlıklı olabilmek için dirençli ve sürdürülebilir yapıların inşası (Tokazhanov et al., 2020).

Akıllı teknolojiler, çevre dostu özelliklerin inşası (Fitch Little, 2021; URL-4), bahçeler, yeşil alanlar (De La Cruz, 2020; Fitch Little, 2021)

3.1.3. Konut- Uygun Fiyatlı, Ulaşılabilir

Uygun fiyatlı konutlar demokratik bir fikir olarak görülürken kavramın açıklaması daha ziyade çeşitli diğer kavramlar ve özellikler yanında yer almış, bu özelliklerin ekonomik olarak herkes için ulaşılabilir olması gerekliliğinin altı çizilmiş, bu nedenle uygun fiyatlı konutlar etkin, sağlıklı, doğa dostu, sürdürülebilir gibi kavramlar ile birlikte kullanılmıştır.

Etkin ve sağlıklı, sürdürülebilir ve sosyal olarak bağlantılı, uygun fiyatlı konutlar (Smit, 2020) (Fitch Little, 2021), ulaşılabilirlik (Ogundehin, 2020; URL-5) demokratik bir fikir olarak ekonomi-ekonomik olarak erişilebilir konutlar (Nielsen, 2020), çatı bahçeleri, balkonlar ortak bahçeleri olan uygun fiyatlı konutlar (Pinsker, 2021).

3.1.4. Konut-Paylaşılan Yaşam, Ortak Yaşam, Kolektif Yaşam

Toplumda izolasyon ile mücadele etmek ve birbirini destekleyen sağlıklı toplumlar için paylaşılan yaşam (Stathaki, 2020) kırsal alanlar ve banliyölerde doğa içinde paylaşılan yaşam (Baldwin, 2021), metropoliten yaşamdan ve katı temposundan bir kaçış, iç mekân ve açık mekânlar arasında sürekli bir alışveriş olarak kolektif yaşam (URL-6), konutun düşeyde paylaşımıyla kolektif yaşam tarzı (URL-7)

3.1.5. Kentsel Tarım

Taze meyve ve sebze kaynaklarının dirençliliği, yaşayanların sağlığının geliştirilmesi ve daha sürdürülebilir bir yaşam tarzı (Patil, 2021), rekreasyonel bir aktivitenin ötesinde taze ve hijyenik gıda için balkonlarda, teraslarda sebze bahçelerine yer verme, bitkilerin zihinsel sağlığı güçlendirmesi ve rahatlatıcı etkisi, düşey tarım (Jain, 2020), zeminde kent ormanı çatıda kentsel tarım (URL-8)

3.1.6. Diğer Kavramlar

İncelenen belge ve yayınlarda bazı kavramların ana temalara kıyasla daha sınırlı sıklıkta tekrar ettiği görülmüştür. Ancak pandemi sürecinde konut tasarımına ilişkin alternatif yaklaşımları yansıtımları bakımından bu kavramlar da dikkat çekicidir. Bu nedenle daha düşük tekrar düzeyine sahip ancak içerik açısından anlamlı bulunan kavramlar bu başlık altında bir araya getirilmiştir. Bu Bunlar; Pragmatik (Ogundehin, 2020), yalınlık (Nielsen, 2020), kompakt ev (De La Cruz, 2020), yeni normal evi (De La Cruz, 2020), biyofili (Baldwin, 2021), hava-ışık-yeşil-güvenlik-bağlantılıdır (Davies, 2020).

3.2. Tasarım Stratejileri

Tasarım stratejileri ayrı başlıklar altında toplanmış olsa da aslında aralarında kesin bir ayrım yapmak mümkün değildir. Örneğin iç mekânların açık mekânlara bağlanması mekânın daha esnek kılınması ile ilişkili iken açık mekânlara erişim çoğunlukla yeşil alanların oluşturulması ve doğaya erişim imkânının sağlanması ile bağlantılıdır. Benzer şekilde doğal-yeşil alanların (örneğin sebze bahçelerinin ya da biyolojik çeşitlilik alanlarının) oluşturulması sağlığın geliştirilmesini amaçlamakla kalmaz aynı zamanda kendi kendine yetebilen konutların oluşmasını da destekler.

3.2.1. Daha Esnek Mekânlar

- Değişen zamanlarda değişen kullanımlar ve kullanıcılar için çok işlevli / amaçlı mekânların oluşturulması, modüler yaklaşımın benimsenmesi, mekânların işlevselliğinin en iyi seviyeye getirilmesi, farklı işlevlere adaptasyon gücü, kullanılacakların gereksinimleri değişikçe mekânın dönüşebilmesi, mekânların genişlemesi ya da ayrılması (Baldwin, 2021; Chang, 2021; Fitch Little, 2021; Jain, 2020; Patil, 2021)

- Çok katlı apartmanlarda farklı aile tiplerine yönelik farklı daire düzenlerinin yer alması; bir ya da birkaç çocuklu aileler, çok kuşaklı aileler, yaşlı çiftler ya da tek yaşayanlar gibi (Block, 2020; URL-4), aynı ailenin farklı kuşaklarının bir arada yaşamasını destekleme (Bojovic et al., 2022; URL-4)

- Evden çalışma işlevine yönelik olarak ofisin ayrılması, bahçeye taşınması, böylece çalışanlara evden uzaktaymış hissi verilmesi (Curkin, 2021; Fitch Little, 2021; Smit, 2020), gerekli olduğunda bir ofisin oluşturulabilmesi için apartman dairesinin düzeninde işlevselliğinin sağlanması (Bojovic et al., 2022)

- Esnekliğin artırılması için balkon kullanımı; kullanıcıların isteklerine bağlı olarak değişen özelliklerle bütünleştirilmesi (URL-2).

- Çok katlı yapılarda farklı şekillerde boşluklar açmak ve peyzaj tasarımı ile bireysel ya da toplumsal farklı işlevleri desteklemek: zemin katının açılması; kullanıcılar için toplumsal bir alana dönüştürülmesi, tesisler, peyzaj bileşenleri, bahçeler ile kullanıcılar için farklı açık mekân etkinliklerine ev sahipliği yapan esnek bir mekâna dönüşmesi (URL-9). Binanın içinde düşeyde oluşturulan büyük hacimli boşluklar ile avlu peyzajının binanın merkezine bütünleştirilmesi; peyzaj tasarımı aracılığıyla bitkilendirme ve yeşil alanların getirilmesi ile işlevlerin ve kullanışlılığın geliştirilmesi (URL-9).

3.2.2. Açık Mekânlara Erişim / İçeriği Dışarıya Taşıma-Taşıma / İç Mekânlar Ve Açık Mekânların Birbirine Bağlanması

Çok katlı yapılar-toplu konutlar:

- Yapı içinde açık mekânlara erişim (Smit, 2020; Tokazhanov, et al., 2021),
- Çok katlı çok aileli konutlarda her daire için özel balkonlar ya da açık mekânlara yer verme (Asfour, 2022; Block, 2020; Patil, 2021; URL-9),
- Yapıların içinde kullanıcıların toplanması ve sosyal etkileşim için açık alanlar, toplumsal ve yarı özel dışarıya yayılan yaşam alanları oluşturma (Bojovic et al., 2022),
- Tek ve büyük bir alandansa yapının farklı zeminlerine küçük açık mekânların serpiştirilmesi (Davies, 2020) farklı konut tiplerinin açık mekânlar ile bağlanması (Ogundehin, 2020),
- Katların ahşap sundurmalar ile dışarıya açılması, bitki yetiştirme ya da rekreasyon alanı olarak kullanımı (Walter, 2020), kapsüllerin eklenmesi ve bağlantılı kılınması ile dışarıya açılan konutlar (Walter, 2020),
- Çatı bahçelerinin etkin kullanımı ile çeşitli açık, yarı açık mekânlar oluşturma (URL-2; URL-9),

• Farklı etkinlikler ile komşuları bir araya getiren iç avlular ((URL-9), zeminden çatıya kadar ulaşan her katta yaşayanlar için açık ve yeşil alanlar, bunun için binanın içinde ve etrafında çeşitli boşluklar oluşturma (URL-9)

Genel olarak;

- İç mekânlar ve dış mekânlar arasındaki sınırın bulanıklaştırılması (Patil, 2021; URL-9),
- İç mekânın dış mekâna birleştirilmesi (Nielsen, 2020)
- Pencereler ve manzara aracılığıyla açık mekâna erişim (Smit, 2020)
- interaktif pencereler ile komşulara ya da doğaya açılma (Walter, 2020)

Özel konutlarda;

• Çatı bahçeleri, mikro arka bahçeler, sundurmalar ve balkonlarla özel açık mekânların sağlanması (Bahadursingh, 2021),

• Peyzaja ya da ışık ve havaya açılan açık mekânlara erişim (Chang, 2021)

• Ön bahçenin konut etkinlikleri ile kaynaştırılması, ofislerin dışarıya inşası (Pinsker, 2021; Smit, 2020)

• Ön bahçeye sundurma ya da veranda inşası böylece komşularla iletişimin sağlıklı şekilde devam etmesi, evin içindeki sosyal etkinliklerin ön bahçeye açılması (Salvadó, 2020)

3.2.3 Daha Fazla Doğa-Doğallık / Doğayı İçeri Alma / Fiziksel Ve Ruhsal Sağlık İçin Mekânlar Ve Etkinlikler

Bir bahçe, avlu / iç avlu ya da balkon aracılığıyla;

• Doğa ile temas, doğaya erişim peyzaja, ışığa ve havaya erişim (Bojovic et al., 2022) (Asfour, 2022; Chang, 2021),

• Yeşil alanlara ve bahçelere erişim ile zihinsel sağlığı destek (Tokazhanov, et al., 2021),

• Gün ışığına erişim ve yeşil alanların zihinsel sağlık ile olumlu ilişkisi (Baldwin, 2021),

• Çatılar ve düşey yüzeylerin bahçelere dönüştürülmesi, doğa ile temasın mümkün kılınması ve kentsel tarım için koşulların oluşturulması (Bojovic et al., 2022; URL-9),

• Kompakt kent bloklarında iç avluların aktivasyonu, zeminde yeşil alanların oluşturulması (Bojovic et al., 2022),

• İç avlularda bitkilendirme ile dört mevsim çiçeklenme ve güzel kokular sağlama (URL-9),

• Toplu konutun içine getirilen doğal çevre ile her katta sakinlerin yaşamlarına sirayet eden doğa, her katta yaşayanların bir köydeymiş gibi hissetmesi (URL-2),

• Yapının içine getirilen boşluklar ile her kata açık yeşil alanların sağlanması, bu kat kat yeşil alanların çatıya kadar ulaşması (URL-9)

Konutun iç mekânları;

- Bitkilerin, yeşil yüzeylerin eklenmesi (Jain, 2020)
- Katlanır cam kapılar ile yaşam alanlarının doğal dünyaya açılması, iki alanın birbirine kaynaştırılması (Bahadursingh, 2021),
- Doğal ışık ve doğaya erişime öncelik verilmesi, elektrikli aydınlatmaya olan bağımlılığın azaltılması ve biyolojik çeşitliliği destekleyen bahçeler (Hipwood, 2020),
- Daha büyük pencereler ile gün ışığı ve iç mekânlarda yeşil alanlar (Baldwin, 2021),
- Güneye bakan pencereler ile güneşin yakalanması, evin ısısının düzenlenmesine yardımcı olma (Block, 2020),
- Güzel manzaralara açılan pencere tasarımları, doğal havalandırma (Asfour, 2022; URL-10),
- Dışarıyı içeriye getirmek, yaşam alanları içinde bahçeler, bitkiler ve taze hava ile kapalı kalmışlık duygusunun aşılması, peyzaja uzaman manzaralar (Chang, 2021),
- Her dairede doğa ile temas-doğayı içeri alma, sundurmalar ve teraslara bitkilerin getirilmesi (Bojovic et al., 2022)

Kentsel tarım;

- Taze sebze ve meyveye ulaşma, yaşayanların sağlığını destekleme, sürdürülebilir bir yaşamı destekleme, bitkilerle fiziksel temasın-etkileşimin zihinsel sağlığı iyileştirmesi (Patil, 2021),
- Balkonlara ve teraslara sebze bahçelerinin eklenmesi, taze ve hijyenik gıda tüketimi, ruh hali üzerinde sakinleştirici etkisi (Jain, 2020),
- Çok katlı konut tipolojisine tarım-çiftlik alanların eklenmesi, kentin dengelenmesi, yaşam kalitesinin iyileştirilmesi, daha fazla sosyal ve ekonomik etkileşim, yapı ile yeşil alan arasında dengenin oluşturulması, kirliliğin azaltılması (URL-11)
- Yapı sistemleri ile bitki yetiştirilmenin bütünleştirilmesi, cepheler, atriyumlar, teraslar ve iç mekânlar- pencere önleri, tavanlar ile yerel sebze üretiminin desteklenmesi ve kendi kendine yetme (Parekh ve Ng, 2020)

3.2.4 Kendi Kendine Yetme / Sürdürülebilirlik

Enerji;

- Dışarıdan bağımsız güç-enerji kaynaklarının tasarıma entegre edilmesi; Yeşil enerji kaynaklarının kullanımı, böyle enerji tüketiminde makul sınırların sürdürülebilirliği (Patil, 2021; Tokazhanov et al., 2020).
- Enerji etkin konut –akıllı teknolojiler ve sıfır karbon standartlarına yönelik sistemler, güneş enerji panelleri, jeotermal enerjinin kullanımı (Hipwood, 2020; Jain, 2020; Makhno, 2020) (Block, 2020)

- Güneye bakan teraslar ve balkonlar ile konutun iç ısısının iyileştirilmesi (Block, 2020)
- Kentsel tarım alanlarının oluşturulması;
- Bahçeler, cepheler, pencere önleri, tavanlar, düşey tarım duvarları, balkonlar, yapıya eklenen çıkmalar-sundurmalar, iç mekâna eklenen mini bahçeler (Block, 2020; Jain, 2020; Patil, 2021; Tokazhanov, et al. 2021),
- Seralar, çatı bahçeleri (Block, 2020; Parekh ve Ng, 2020; Walter, 2020)
- Şifalı bitkiler bahçesi, meyve ağaçları, kelebek bahçeleri, her dairenin balkonunda kuş yuvaları ile biyolojik çeşitliliğin artması (Block, 2020)

Su;

- Dışardan bağımsız su kaynağının oluşturulması; (Patil, 2021)
- Yağmur suyu hasadı (Block, 2020; Jain, 2020; Makhno, 2020)

Geri dönüşüm;

- Atıkların minimize edilmesi ve geri dönüşüme sokulması (Block, 2020), çevre dostu, organik materyal seçimi (Baldwin, 2021),
- Sıfır karbon yapılar, geri dönüşümlü yapı malzemesi (Curkin, 2021; URL-4),
- Tüm malzemenin yerel ya da bölgesel kaynaklardan getirilmesi böylece taşıma ile ilişkili karbon emisyonun azaltılması (Taylor, 2021)

3.2.5 Yöresellik

- Yöresel mimariye uygun ahşap kullanımı (Çin, Peru) (Block, 2020) (Walter, 2020),
- Tüm malzemenin yerel ya da bölgesel kaynaklardan getirilmesi, yöresel malzemeler ile toplumun kimlik duygusunun güçlendirilmesi, topluma aşinalık ve konfor duygusunun oluşturulması, çevreye dair sorumlulukları hakkında farkındalık kazandırılması (Taylor, 2021),
- Yöresel malzeme kullanımı ile termal özelliklerin güçlendirilmesi (İran-Khesht) (URL-11), yöresel malzeme olan bambunun (Endonezya) öncelikli kullanımı (URL-12)
- Yöresel mimariden mekânsal tanımların tasarıma dâhil edilmesi (Filipinler / bahay kubo) (De La Cruz, 2020) yöresel mimaride avlulu konut tipinin (İran) tasarıma uyarlanması (URL-11)

3.3 Açık Mekân Türleri / Peyzaj Bileşenleri-Fiziksel-Sosyal-Duygusal

Fiziksel bileşenler tanımlanan mekân bileşen ve öğeleri üzerinde dururken sosyal bileşenler bu mekânsal özelliklerin kullanımlarını ve kullanıcılarını, duygusal bileşenler ise fiziksel ve sosyal özelliklere göre mekânın deneyimlenmesi ile oluşan duygular, anlamlar ve değerleri işaret eder. Bir mekân tasarımının bir bütün olarak ortaya çıkabilmesi, bu üç boyutun tutarlı bir birliktelik içinde tasarlanmasını gerektirir. Bulgular çalışmalarda tanımlanan mekân türlerine göre sıralanmış, her mekân türünün tanımlanan boyutsal özellikleri kendi başlığı altında sıralanmıştır. Ayrıca Pandemi döneminde konut tasarımlarında öne çıkan açık mekân türleri ve kullanıcıya sağladıkları katkılar Tablo 2’de özetlenmiştir.

Tablo 2. Açık Mekân Türleri ve Sağladıkları Katkılar

Mekân Türü	Fiziksel Katkı	Sosyal Katkı	Psikolojik Katkı
Çatı Bahçeleri	Tarım, açık hava kullanımı, yeşil yüzey	Ortak kullanım	Doğa ile temas, rahatlama
Balkon / Teras	Gün ışığı, havalandırma	Komşuluk, dış dünya ile bağlantı	Ferahlama
Bahçe / Veranda / İç Avlu	Aktivite alanı, açık yaşam alanı	Aile ve arkadaş buluşmaları	Stres azaltma
Sera / Kış Bahçesi / Cemekân	Bitki yetiştirme, dört mevsim kullanım	Ortak hobi alanı	Üretkenlik hissi, doğaya yakınlık

3.3.1. Çatı bahçeleri

Pandemi dönemi koşulları ve gereklilikleri bağlamında gerek toplu konutlarda gerekse bireysel konutlarda önerilen açık mekân tiplerinden en sık dile getirilenlerden biri çatı bahçeleri olmuştur. Sıklıkla ekolojik, sosyal, ekonomik ve fiziksel katkıları dile getirilen çatı bahçeleri bu bağlamda pandemiye ilişkin çok çeşitli sorunların çözümünde ele alınmıştır. Yeşil çatıların biyolojik çeşitliliğin sürdürülmesine katkıda bulunması, kentin içine doğayı taşıması gibi katkıları yanında (Block, 2020; Walter, 2020) çeşitli dış mekân etkinlikleri, güneş ve rüzgâr için erişime imkân sağlayan mekânsal esnekliği destekleyen bir eleman olması, sebze yetiştirmek-bahçecilik hobileri için kullanılabilmesi gibi fiziksel ve sosyal katkıları, kullanıcıların temiz hava ihtiyacıyla rahatlama, dinlenmesi gibi psikolojik katkıları da olduğu belirtilmiştir (Walter, 2020) (De La Cruz, 2020).

Toplu konutlarda ya da çok katlı yapılarda çatı bahçeleri toplumsal, bireysel ve ekolojik katları bağlamında bilimsel araştırmalarda vurgulanmışlardır. Çatı bahçeleri ile sahip olunacak yeşil alanların tam kapanmalarda ortaya çıkan stres kaygı ve depresyon duygularını azaltıp yaşayanların zihinsel sağlığını geliştireceği belirtilmiştir (Tokazhanov et al., 2020). Çatı bahçelerinin özellikle kentsel tarım amacıyla kullanılması pandemi dönemi konutlarında en sık dile getirilen durumlardan birisidir. Doğaya dayalı çözümler bağlamında kentsel tarım ile toplumun sağlığı, sosyal ve bireysel refahı, çevre eğitimi, kentsel çevrenin gelişimine bireysel katkıda bulunma böylece toplum duygusunun güçlenmesi, dâhil olma, yerel sosyal ve kültürel kimlik gibi katkıları da toplu konutlar için dile getirilen katkılarıdır (Bojovic et al., 2022; Tokazhanov et al., 2020). Uygun fiyatlı-ulaşılabilir konut projelerinde pandemi koşullarından yola çıkılarak çatı bahçelerinin (Pinsker, 2021) üzerinde durulduğu görülür. Kullanıcılarla yapılan bilimsel çalışmalar da konut marketindeki bu eğilimleri destekler.

Apartmanda yaşayan insanların doğa ile temaslarının olmaması-bir ön ya da arka bahçelerinin olmaması, açık mekânda zaman geçirme imkânlarının olmaması yaşam memnuniyeti seviyelerini düşürmektedir. Bu nedenle çatı bahçeleri tercih edilir olmaktadır. Apartmanda yaşayan insanların %51'i pandemi koşullarında yeşil bir çatı bahçesine sahip olmak istediğini belirtmiş, %20,2'si burayı arkadaşlarıyla buluşmak için, %4,8'i burayı kentsel tarım için kullanacağını belirtmiştir. Çatı bahçeleri insanlar için sosyal aktivitelere katılma olanaklılığı, dışarda hatta doğada zaman geçirme olasılıklarını barındırmaktadır başka bir deyişle bir yapının içinde istenilen anlarda doğayla temas imkânı anlamına gelmektedir (Bojovic et al., 2022). Tasarımcılar Marco Moccia, Chen Ken tarafından pandemi için önerilen "RECONFIGURING NYC" (URL-8) adlı toplu konut önerisi çatı bahçelerinin etkin kullanımına verilebilecek güzel bir örnektir. Çocuk oyun alanı, fizik-egzersiz alanı, amfititayro, kentsel tarım ve parti alanı-bar gibi pek çok farklı kullanımın farklı kotlara bölünmüş çatı bahçeleri ile bütünleştirildiği görülür (slayt 81-87).

Pongpol Puangniyom, Mah Yi Jun tarafından geliştirilen "Ghost to Host" adlı tasarım ise Bangkok kent merkezinde hayalet kule (Ghost Tower) olarak ün salan boş bir gökdelenin pandemi koşullarında açığa çıkan sağlıklı-erişilebilir konut ihtiyacı bağlamında yeniden dönüştürülmesini içerir. Tasarım önerisinde yapının kütesinden yapılan çıkarmalarla yeni çatı bahçelerinin oluşturulduğu, bunların sirkülasyon, eğlence, sosyal mekân, egzersiz alanı, eğitim ve alış-veriş gibi çok çeşitli işlevlerle kaynaştırıldığı görülür. Yeni öneri ile daha önce hiç yeşil alan olmayan yapıda iç içe geçmiş yeşil alanların ortaya çıktığı, açık alan miktarının %30 arttığı, daha önce şehre bağımlı olan yapının kendi kendisini sürdürebilir hale getirildiği belirtilir. (URL-9). (Slaytlar 91-99)

Lüks konut pazarında da çatı bahçelerinin özel açık mekânlar olarak ele alındığı; gökyüzüyle çevrili bu alanın açılıp kapanabilen tenteler, içecek barı, şömine, barbekü gibi donatılarla ele alınabileceği belirtilir. Bu yaklaşım pandemi dönemi insanların açık ve yarı açık mekânlara olan ihtiyaçları ve taleplerine dayandırıldığı görülür (Weber, 2020). BUDJI+ROYAL firması farklı kuşakların bir arada yaşadığı bir aile için tasarladığı pandemi konutunda çatı bahçesinin açık mekânda yapılacak egzersizler içinde imkân sağlamasını göz önünde bulundurmuş ve zihinsel ve fiziksel sağlık için iyi bir alan olduğunu belirtmiş bunun dışında kitap okuma ya da çalışma gibi bireysel etkinlikleri destekleyebileceği ya da ailenin bir araya gelmesine imkân sağlayabileceği üzerinde durulmuştur (De La Cruz, 2020).

Bu nedenle yeşil çatıların önemi yeniden ele alınması gerektiği ve mevcut yapılara yapısal olarak oturtulması ve yeni konut yapılarına buna ilişkin standartların getirilmesi üzerinde durulması gerektiğini belirten yaklaşımlar olmuştur (Nielsen, 2020).

Özellikle çatı bahçelerinin üretime dayalı olarak değerlendirilmesiyle oluşacak kent peyzajının stratejik planlamasının mevcut yaşam tarzlarını ve boş zaman etkinliklerinin türlerini önemli düzeyde değiştireceği, daha sürdürülebilir, dirençli, yaşanabilir ve sağlıklı kentlerin sağlanmasında önemli bir katkı sağlayacağı üzerinde durulur (Bojovic et al., 2022).

3.3.2. Toplu konutlarda-Çok katlı Yapılarda; Balkonlar-Teraslar-Cumbalar

Çok katlı yapılarda pandemi dönemi açık mekâna erişim ihtiyacının diğer bir mekânsal dışa vurumu balkonlar, teraslar, çıkmalar-cumbalar şeklinde olmuştur. Toplumsal olabildikleri gibi genellikle konuta özel açık mekân çözümlerinde bu mekân formu ağırlıklı olarak kullanılmıştır. Konut sektöründen uzmanlar balkonların her zamankinden daha önemli hale geldiğini belirtmiştir. Balkonların bir ayrıcalık değil bir hak olduğu, özellikle toplu konutlarda yaşayan aileler için kullanışlı balkonların önemli olduğu dile getirilmiştir (Davies, 2020). Pandemi ile gelen tam kapanmaların ilerleyen dönemlerinde balkonlarında hep beraber şarkılar söyleyen insanların fotoğraflarının hem izolasyon ile gelen depresyon ve kaygınının bir dışavurumu olduğu hem de tasarımlar için ilham verici olduğu belirtilmiştir.

İnsanlar ya dışarıya çıktıklarında ya da yarı dış mekân-balkonlara çıktıklarında ancak dışardaki dünya ile bağlantı kurabilmişlerdir. (URL-10). Balkonlar doğa ve insan arasında bir ara yüze dönüşmüştür. Yapay bir yaşam kabuğunun içinde buralarda dış dünya ile temas kurmakta özgür olunduğu, balkonların oluşumunun doğaya özlem ve talep ile ilişkili olduğu dile getirilir. İç ve dışı birbirine kaynaştıran bu alanlar özeldir ve çeşitli etkinlikler ile ilişkilendirilebilirler (URL-2).

Çatı bahçelerine benzer şekilde balkonlar ve teraslar özellikle bitki yetiştirme ile ilişkilendirilmiş, pandemi ile birlikte kullanıcıların ağırlıklı olarak bu eğilimi sergilemeye başladığı belirtilmiştir. Pandemi öncesinde oluşmaya başlayan bu trendin kapanmalar ile birlikte büyük artış sergilediği dile getirilir. Bitkilerle iç içe yaşamının bireylerde sakinleştirici etki oluşturması ve zihinsel sağlıklarına katkıda bulunması yanında kişinin kendi sebzelerini yetiştirmesinin mutluluk ve tatmin duygusu verdiği de belirtilmiştir. Bu nedenle kapanmaların insanlarda evlerinde bahçeler oluşturma ve gıdalarını yetiştirme gibi yönelim doğurduğu ortaya koyulmuştur (Bojovic et al., 2022; Jain, 2020; Makhno, 2020; URL-10) (). Çatı bahçelerine benzer şekilde balkonlar ve teraslar için de doğaya dayalı çözümler bağlamında kentsel tarım ile etkin bir hale getirilmesinin toplumun sağlığı, sosyal ve bireysel refahı, çevre eğitimi gibi katkıları dile getirilmiştir (Bojovic et al., 2022)

Çalışma kapsamında ele alanın tasarım önerilerinde balkona ilişkin kullanımlar şöyledir; BUDJI+ROYAL tasarım ofisi geliştirdiği konutta balkonu bir bahçe ve güneşlenme alanı olarak ele almıştır (De La Cruz, 2020). “House Farm” adlı projede her konuta ahşap çıkmalar eklenmiş, evin dışarıya bu açılımı temel iki etkinlikle ilişkilendirilmiştir, bitki yetiştirme ve rekreasyon alanı. Bu ahşap açılımların evin özel alanı ile sokağın kamusalılığı arasında bir ara yüz oluşturduğu belirtilir (Walter, 2020; URL-13). “Window Living” adlı tasarım önerisi pencereleri bir balkon ya da oturma yerine dönüştürerek doğa ve komşularla daha güçlü bağlar kurulmasını amaçlar (Walter, 2020).

Toplu konutlara ilişkin çözümlerde yapıdaki kütlelerle oynayarak çeşitli boşluklar elde eden “Green Catalyst” adlı öneri bu boşlukları konutlara hizmet eden teraslar olarak ele alır ve buraların yeşil alanlara dönüştürülmesi ile üretimin yanı sıra kentin kirli havasının iyileştirilmesine de katkıda bulunabileceği belirtilir (URL-11; URL-14)

Konut sektörüne ilişkin haberlerde balkon-teras gibi konuta bağlı açık mekânlara örtü elemanı ve oturma donatıları yanında su, ateş, aydınlatma ve bitkilerin getirilmesinin buraları taze havanın alınabileceği hoş mekânlara dönüştürebileceği; kullanıcılar tarafından buraların sadece etrafa bakmak gibi pasif bir kullanım yanında daha aktif bir şekilde oturup kahve içme, çalışma, rekreasyonel etkinlikler yapma, egzersiz yapma vb. gibi etkinlikler için değerlendirebileceği belirtilmiştir (Alati, 2020).

Tasarımcı Huang Zih Jhe tarafından ortaya koyulan “Extension of Living” adlı toplu konut önerisinde balkonların etkin bir şekilde kullanımı ön plana çıkar. Balkonlara eklenen hareketli parçalarla istenilen mahremiyet düzeyine göre ayarlamalar yapılabilmekte ayrıca doğal ışığın içeriye girmesi sağlanırken güçlü rüzgârlar ve yağmurun içeri girmesi engellenmekte, mekân daha konforlu ve yaşanılır kılınmaktadır. Ayrıca balkon insanlar, bitkiler ve hayvanla için bir ortak yaşam alanı olarak tanımlanmış, farklı yaşam tarzlarını destekleyen esnek ve dirençli bir alan olarak pandemi ve kısıtlamalar bağlamında yaşam kalitesini artıran bir açık mekân olarak ortaya koyulmuştur (URL-2). Guallart Architects tasarım ofisi tarafından ortaya koyulan projede de her konutun balkonuna kuşlar için yuvalar eklenmiş ve yetiştirilen bitkiler ile bir biyolojik çeşitlik alanı olabilme potansiyeli üzerinde durulmuştur (Block, 2020).

Özetlenecek olursa balkonlar-teraslar-çıkmlar gibi konuta özel açık alanlar özelden kamusala, yapaydan doğaya doğru bir ara yüz olarak görülmüş, çatı bahçelerine benzer şekilde ekolojik boyutunun pandemi ile birlikte vurgulanmaya başladığı ve kent peyzajına katkılarının irdelendiği görülmüştür.

3.3.3. Bahçeler (Ön-Arka), Veranda, İç Avlular ve Bağlantılı İç Mekânlar

Pandemi koşullarında kullanıcı açık mekân ilişkisi bağlamında haberler ve çözüm önerilende en sık dile getiren mekân türleri bu grupta yer alır. Konut bahçelerinin özellikle de ön bahçelerin pandemide en çok vurgulanan yönü sosyal yaşama yönelik etkinlikleri barındırma kapasiteleri olmuştur. Evlerin önündeki alanlar insanları izolasyondan kurtaran bir yere dönüşmüştür. Konut açık mekânları aileler ve arkadaşların güvenli bir şekilde bir araya gelmesi için güvenlidir ve çekicidirler (Curkin, 2021). İnsanlar pandemi ile birlikte verandalarını, ön bahçelerini özledikleri toplumsal alanların yerine kullanmaya başlamışlardır. Ön bahçeler ve verandalar bitki büyüme ve bahçe işleri, çalışma ve üretme, dinlenme ve eğlenme alanlarına dönmüştür. (Salvadó, 2020). Pandeminin konuttaki yaşamı nasıl biçimlendirdiğine ilişkin bir başka değerlendirme bahçelerin ek yaşam alanları olarak görüldüğünü, buraların kullanıcılar tarafından sıklıkla vaha olarak tanımlandığını belirtir. Pandemiye ilişkin haberlerin depresif ruh haline soktuğu insanlar biraz ferahlamak istemektedir. Bu durumda insanlar verandalarında ya da arka bahçelerinde rahatlamaya çalışmakta, açık mekân mutfığı, spa ya da havuz gibi imkânların tadını çıkarmaktadırlar (Weber, 2020). İnsanlar kapanmalarda arkadaşlar ve komşularıyla bağ kumayı özlemiş ve güvenli bir şekilde sosyalleşmenin yollarını aramıştır. Havalar ısındıkça pek çok sakin sandalyelerini-şezlonglarını uzaktan sosyal olarak mutlu oldukları anlar için ön bahçelerine çıkarmaya başlamışlardır. Konutun topluma açık bu tarafında zaman geçirmek için insanlar konforlu mekânlar aramaya başlamışlardır (Weber, 2020). Arka bahçeler ve avlulara sahip olan konutlar için davetkâr bir açık mekân oluşturmanın pandemi ile birlikte gelen trendlerden biri olduğu ve yapılan araştırmalarda herhangi bir açık mekâna sahip konutlarda pandemi boyunca değişiklik yapanların %78 oranında olduğu bunların bitki dikmek ya da bir bahçe oluşturmak gibi müdahaleler olduğu belirtilir (Yuko, 2021). Özellikle genç nesiller arasında sebze, meyve ve yeşillik bahçelerinin popüler hale geldiği dile getirilirken peyzaj tasarımı yapılmış arka bahçede kendi yetiştirdiği sebzelerden hazırladığı yemeği yemenin keyfini yaşayanların artık konut açık mekânlarının değerini göz ardı edemeyeceği de öne sürülür (Yuko, 2021).

Konut bahçelerinde çeşitli etkinlikler için; kitap okuma, şekerleme yapma, egzersiz yapma ya da eğlenme gibi alanlar yapılması kullanıcıların beklentileri arasındadır (Bahadursingh, 2021) (De La Cruz, 2020). Ön bahçe kapanma zamanlarında sosyal etkinlikler için vazgeçilmez bir alan olmuştur. Bu nedenle tasarımlar artık otomobillerden ziyade buralarda oturma donatılarının yerleştirilmesinin beklendiği öne sürülür (Smit, 2020). Konut etrafındaki bahçelere ilişkin pandemi dönemi vurgu kazanmaya başlayan bir kullanım türü de özel ofislerdir. “Bruied Studio” adlı tasarım, çalışma ofisini konutun ön bahçesine yerleştirmiştir; böylece kullanıcılarda evden çıkıp işe gitme duygusu oluşturulur (Bahadursingh, 2021).

Benzer bahçe-ofis kavramını dile getiren bir başka haber, bahçede stüdyo-ofis alanı olmasının geleceğe yönelik yeni konut tiplerinin bir parçası olacağını belirtir. Böylece iş yerine yine küçük bir yolculuğun yapılması söz konusu olacaktır (Smit, 2020). Ön bahçelere ilişkin bir başka kullanım türü açık hava mutfığı olmuştur. Perdelenmiş ve iyi havalandırılmış bir verandanın yemek yeme alanı ve eğlence alanı olarak hizmet edebileceği belirtilmiştir. Yemek pişirme mutfaktan açık mekâna yayılabilir ve açık hava mutfığı ailenin ve arkadaşların bir araya geldiği, beraber yemek pişirip yedikleri sosyal bir mekâna dönüşebilir (Curkin, 2021). Ön bahçeye ilişkin bir tasarım önerisi olan “super porch” çok çeşitli etkinlikler için kullanılabilecek çevrelenmiş bir alandır. Ön kapı ile yol arasında konumlandırılan alan bir zemin kaplama ve örtü elemanından oluşmakta istenildiğinde cam duvarlar ile kapatılabilmekte yine de komşularla görsel iletişimin sürmesine olanak sağlamaktadır. Eğitim, egzersiz gibi eve yüklenen yeni etkinlikler için ekstra alan olarak tanımlanan bu mekân aslında sosyal bir mekân olarak tanımlanır. Dışardaki sokağın, gelip geçen araçların ve spor yapanların izlenebileceği, tanıdıklarla selamlaşılabilceği belirtilir. Gerekliğinde çalışma ofisi olarak kullanılabilecek bu alan boş zamanlarda hem aile ile birlikte zaman geçirilebilecek hem de sokakla sosyalleşilebilecek bir alan olacaktır. (Salvadó, 2020).

Pandemi konutlarına ilişkin bazı tasarım sitelerinde ise konut açık mekânlarında peyzaj, ışık ve havaya erişimin önemi üzerinde durulmuştur. Peyzaja erişim her zaman büyük geniş bir bahçe anlamına gelmemektedir. Kent içindeki sıkışık bir konutun arkasında oluşturulacak bir iç avlunun bile sokağın manzarasını engellerken gökyüzüne açılarak dinlendirici bir mekân olabileceği belirtilir (Chang, 2021). Konut bahçe ilişkisinde sürdürülebilirlik ve kendi kendine yetme ile ilişkili kullanımlar da pandemi ile sık vurgulanır olmuştur. Geleceğin yapılarının kendi su ve ısıtma kaynakları ile bağımsız olacağı öne sürülür. Bu nedenle bahçelerde gündelik yaşam etkinlikleri ve donatıları dışında jeotermal kuyular, alternatif güç üreten mini istasyonlar, güneş enerji panelleri gibi bileşenler de düşünülmeye başlanan konulardır. Böylece tam kapanma senaryolarında dış dünyadan bağımsızlığın sağlanması amaçlanır (Makhno, 2020; URL-3). Bahçelere ilişkin farklı bir kullanım türü de şifa bahçeleri olmuştur (De La Cruz, 2020).

Çok katlı toplu konut yapılarında da bahçe kavramı tasarım önerilerinde sıklıkla ele alınmıştır. Yüksek yapılarda konutlara özel ya da toplumsal bahçelerin oluşturulması önemsenen bir yaklaşımdır. Yapı kütleleri içinde boşluklar açmak ya da mevcut boşlukları bitkilendirmek ve çeşitli etkinliklere yönelik mekânlara dönüştürmek özellikle yarışma projelerinde genel bir eğilim olarak görülmüştür. Tasarımcılar Marco Moccia ve Chen Ken tarafından geliştirilen “RECONFIGURING NYC” adlı tasarım önerisinde yapının giriş katı boşaltılarak sıra dışı bir yaklaşımla “kent ormanı” olarak değerlendirilmiştir. Bu alan yapının özel alanından sokağın kamusal alanına geçişte bir tampon bölge olarak hizmet verir.

Yine yapının içerisinde yerleştirilen ve birkaç katı kapsayan boş hacimler toplumsal iç bahçelere dönüştürülmüş ve sinema, çocuk oyun alanı, bitkilendirilmiş alanlar gibi çeşitli işlevlerle donatılmıştır (slayt 77, 88 ve 89) (URL-8). Benzer yaklaşımlar tasarımcılar Chai Yi Yang, Ng Yi Ming, Bong Wei Jian tarafından önerilen “Gap: Disconnect to Connect”, Wong Kai Yi, Low Xue Yee, Lim Pui San tarafından önerilen “ISO-TERACT PODS” adlı çok katlı toplu konut proje önerilerinde yer alır. (Slaytlar 120-128) (URL-12) (URL-6). Bilimsel bir araştırmada ise kompakt kent blokları içindeki iç avluların peyzaj tasarımlarıyla aktif hale getirilmesi pandemi dönemi yaşam kalitesinin artırılması ile ilişkili bir tasarım stratejisi olarak öne sürülmüştür (Bojovic et al., 2022).

İç mekânlar da bahçe ile ilişki kurulması bağlamında tasarım önerilerinde ve yeni normal koşullarındaki yaşamda istenilenlerin anlaşılmasında üzerinde durulan alanlardan olmuştur. İnsanlar pandemi döneminde yaşam alanları ile doğal dünya arasında daha yakın bir bağlantı aramış genellikle katlanır cam kapılar bu iki mekânı birbirine kaynaştırmıştır (Bahadursingh, 2021). İç mekânlarda doğal ışık, doğal havalandırma ve doğaya erişim kullanıcıların sağlığı ile ilişkili görülmüşken aynı zamanda elektrikli aydınlatmaya olan bağımlılığın da azaldığı ve bahçelere olan bu talebin biyolojik çeşitliliği desteklediği belirtilmiştir (De La Cruz, 2020; Hipwood, 2020). Yeşil alanlar zihinsel sağlığın düzenlenmesine yardımcı olurlar. Bu nedenle iç mekânların bitkilendirilmesi, doğaya açılan pencerelerin büyütülmesi olumlu etkiler yaratacaktır (Baldwin, 2021). Ayrıca insanlar için yedikleri gıdayı büyütmek memnuniyet vericidir. Bunun yanında iç bahçelerde gıda büyütmek iyi bir oksijen kaynağıdır (Makhno, 2020). Mutfakta oluşturulabilecek mikro bahçeleri evdeki konforun bir bileşeni olarak gören yaklaşımlar da olmuştur (Patil, 2021).

3.3.4. Seralar-Camekânlar-Kış Bahçesi

Seralar ve kış bahçeleri kentsel tarıma yönelik yeterli açık mekân bulunmadığında kendi kendine yetme ile ilişkili mekânlar olarak ele alınmışlardır (Nielsen, 2020). Guallart Architects tasarım ofisinin önerdiği toplu konut projesinin merkezinde yapıların çatılarında konumlandırılmış, çatıları güneş enerji panelleri ile çevrili besin yetiştirmek için kullanılan seralar yer alır (Block, 2020). Yapılan bazı anketler de kış bahçesi ya da üç mevsim rahatlıkla kullanılacak veranda gibi mekânların popülerliğini ortaya koymuştur (Olin, 2021). Karantinanın bitki yetiştirmek için en uygun zaman dilimi olduğu belirtilirken (URL-3) kış bahçeleri lüks konut sektörünün de pandemi döneminde gözde mekânlarından biri olmuştur.

4. TARTIŞMA

Bu çalışma kapsamında pandemi döneminde konuta ilişkin tanımlanan tasarım kavramları, stratejileri ve açık mekân türleri-peyzaj bileşenleri üzerinde durulmuş, pandeminin ortaya koyduğu koşullarda konut ve açık mekân ilişkisinin anlaşılması amaçlanmıştır. Gerek kavramsal yaklaşımlar, gerek tasarım stratejileri ve vurgulanan açık mekân türleri pandemi döneminde konutun artık sadece iç mekânlardan oluşan bir yaşam alanı olamayacağını, bu haliyle kullanıcıların yaşam kalitesi bakımından yetersiz kaldığını ortaya koymuştur.

Aslında konut açık mekânlarının konuttan ayrılmaz bir bütün olarak görülmesi pandemi ile başlayan bir yaklaşım değildir. Pandeminin koşullarının zaten başlamış olan değişimi daha hızlandırdığı ortak bir görüştür. Pandeminin getirdiği tam kapanma uygulamaları ve kısıtlamalar açık mekân ihtiyacı ve peyzaj tasarımının vazgeçilmez bir ihtiyaç olduğunu, yaşam kalitesi ile ilişkisinin göz ardı edilemez olduğunu ortaya koymuştur. Ancak pandemi öncesi küresel iklim değişikliği ile mücadele bağlamında yeşile dönmeye başlayan yapılara pandeminin de kendi dokunuşu olmuştur. Yapıyı zeminde ve cephelerde çevreleyen doğal elamanlar artık yapının merkezinde, yanlarında ve cephesinde, yatayda ve düşeyde, girişten çatı katına kadar yapının oluşumuna sirayet eden açık mekân sistemlerine dönüşmeye başlamıştır. Böylece ister toplu konutlarda olsun ister bireysel konutlarda açık mekânlarda etkinlikler yapabilmek bakımından tüm yapıların kendi peyzajlarına sahip olarak kentten bağımsızlığını ilan etmeye çalıştığı söylenebilir. Açık mekân ihtiyacı ile başlayan bu bağımsızlık ilanı konutun enerji, besin ve su kaynakları konusunda yine açık mekânlarla ilişkili çözümleri bünyesine dâhil etmesiyle kendi kendine yetebilen, sürdürülebilir, özerk konuta doğru evrilmesine neden olmaktadır.

Çalışmada ortaya koyulan diğer kavramlar da peyzaj tasarımına bağ kurmuşlardır. Konutun içine getirilmeye zorlanan pek çok etkinlik esneklik kavramı ile çözümlenmeye çalışılmıştır.

Esnekliğin artırılmasında konutun içine sıkışan etkinliklerin dışarıya açılabilmesi, iç ve dış arasındaki bağlantıların ve bağlantılılığın gücü, açık mekânların işlevselliğinin artırılması gibi hususlar ön plana çıkmış ve yine konutun açık mekân ile koparılamaz bağları göz önüne serilmiştir. Kendi kendine yetme ve kentsel tarım gibi kavramlar ise temelde çevre dostu olma, sürdürülebilir olma gibi doğaya saygı duyma, kendini doğadan ayrı görmeme, kentin ekosisteminin çalışan ve üreten bir parçası olma felsefesine dayanır. Kentin ekosisteminin bileşenleri ve işleyişi, konut alanlarının kendi bağımsızlıkları içinde bu sistemin nasıl bir parçası olacaklarını tanımlamak peyzaj planlama ile bağlayan ve peyzaj tasarımına bağlanan bir eylemdir.

Çalışma kapsamında ele alınan tasarım stratejileri tasarım kavramlarının mekân örgütlenmesine yönelik açılımlarıdır. Ele alınan bu stratejiler konut ve açık mekânları arasındaki bağlantının güçlendirilmesine işaret etmiştir.

Doğayı içeri almak artık doğanın sadece konutun dışında kalan bir varlık olmadığını, konutu dışarıya açan yaklaşım ise artık konutun sadece 4 duvar arasındaki mahrem yaşamdan ibaret olmadığını ortaya koyar. Kendi kendine yetme ise peyzaj tasarımını sadece hoş vakit geçirmeye yönelik bir takım açık mekânlar olarak anlamanın ötesine geçmeyi, konutun içinde bulunduğu ekosistemin anlaşılması ve ona uyum sağlanması gerekliliğine işaret eder.

Konut açık mekânlarının pandemi dönemindeki kullanımları da konutun içinin dışarıya açılması yaklaşımına en üst düzeyde paralellik sergiler. İster farklı kuşaklardan bireylerin yaşadığı aileler ister çekirdek aileler ya da yalnız yaşayan insanlar olsun konut açık mekânları (ister konuta özel ister toplu konutlardaki çeşitli şekillerdeki toplumsal olanlar) güvenli bir şekilde sosyalleşmenin çözüm alanını oluşturmuştur. Bunun dışında özellikle kentsel tarım vurgusu doğa ile temasa dair eğilimlerin en görünür hali olmuştur.

Çalışma kapsamında araştırma bulguları disiplinler açıdan da değerlendirildiğinde, pandemi sürecinde konut tasarımına ilişkin bazı yaklaşımların daha çok mimarlık ölçeğinde, bazılarının ise peyzaj mimarlığı ölçeğinde yoğunlaştığı görülmektedir. Esneklik, modülerlik, iç mekân organizasyonu, doğal havalandırma ve planlama kurgusu gibi kavramlar daha çok mimarlık disiplininin çalışma alanı içerisinde yer alırken; çatı bahçeleri, açık yeşil alan kullanımı, kentsel tarım, biyofilik tasarım ve doğa ile temas gibi temalar peyzaj mimarlığı perspektifinde öne çıkmaktadır. Balkon, avlu, yarı açık mekânlar ve iç-dış mekân bütünleşmesi ise iki disiplinin ortak çalışma alanlarını oluşturmaktadır

5. SONUÇ

Pandeminin konut tasarımları üzerindeki etkisi kalıcı olacaktır. Konutun doğaya daha yakın hissetmek ve dışarıyla bütünleşmek üzere evrilme çabasında olduğu net bir şekilde görülmektedir. Zamanla bu yaklaşımın kent ölçeğinde kent peyzajı bağlamında nasıl etkileşimler ortaya çıkartacağı merak konusudur. Aynı şekilde mimari ve peyzajın iç içe geçmeye başlayan bu yakın ilişkisinin bu meslek disiplinleri arasında nasıl bir işbirliği geliştireceği de merak konusudur. Sonuç ne olursa olsun pandemilerin tekrar oluşması ihtimali doğrultusunda bütün mekânsal tasarım disiplinleri insanların fiziksel, ruhsal ve sosyal açıdan sağlığı ve yaşam kaliteleri bakımından insan yapımı çevrelerin hazırlıklı olmasını sağlamakla yükümlüdür. Disiplinler arası çalışmaların gereklilik olduğu ve en iyi öğrenme ortamının bugünkü pandemi koşullarıyla etkileşimlerimiz olduğu ortadadır. Bu çalışma bu doğrultuda konut ve peyzaj tasarımı ilişkisine dair öğrenebileceklerimiz bağlamında pandemide konut uygulamalarını ele almıştır. Elde edilen bulgular göstermektedir ki pandemi sonrası konut tasarımlarında açık mekân artık ikincil bir unsur değil, konutun temel bileşenlerinden biri haline gelmiştir.

Gelecekte üretilecek konutlarda balkon, teras, avlu, ortak yeşil alan ve esnek kullanımlı açık alanların planlama standartlarına dâhil edilmesi önem taşımaktadır. Ayrıca konut ölçeğinde yağmur suyu kullanımı, kentsel tarım, enerji etkin peyzaj çözümleri ve sağlıklı yaşamı destekleyen açık alan sistemleri geliştirilmelidir.

KAYNAKLAR

- Alati, D.(2020). These Are the 7 Requests Clients Will Make Post COVID-19.
<https://www.architecturaldigest.com/story/these-are-the-7-features-clients-will-be-requesting-post-covid-19>. (Erişim Tarihi: 13.12.2021)
- Asfour, O.S. 2022. Housing Experience in Gated Communities in the Time of Pandemics: Lessons Learned from COVID-19. Int. J. Environ. Res. Public Health, 19,1925.
<https://doi.org/10.3390/ijerph19041925>
- Bahadursingh, N. 2021. 6 Ways COVID-19 Will Change Home Design.
<https://architizer.com/blog/inspiration/industry/covid-19-home-design/> (Erişim tarihi: 13.12.2021)
- Baldwin, E. 2021. Open Air: New Ways We Can Live Together in Nature.
<https://www.archdaily.com/945196/open-air-new-ways-we-can-live-together-in-nature>
- Chang, J. 2021. Post-Pandemic Home Design: 8 Considerations.
<https://connect.eyrc.com/blog/post-pandemic-home-design> (Erişim Tarihi: 13.12.2021)
- Curkin, C. 2021. Now What? How Home Design and Architecture Should Adapt to A Post-Covid World.
<https://www.elledecor.com/design-decorate/interior-designers/a34918038/architecture-home-design-after-covid-pandemic/> (Erişim Tarihi 13.12.2021)
- Davies, S. 2020. Sliding walls, hideable offices: How pandemic could change home design.
<https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-global-homes-idUSKCN2500FY> (Erişim Tarihi: 11.04.2022)
- De La Cruz, G. 2020. BUDJI+ROYAL designs a compact post-pandemic house.
<https://bluprint.onemega.com/budji-royal-post-pandemic-compact-house/> (Erişim Tarihi: 13.12.2021)
- Hipwood, T. 2020. Coronavirus: an architect on how the pandemic could change our homes forever.
<https://theconversation.com/coronavirus-an-architect-on-how-the-pandemic-could-change-our-homes-forever-138649> (Erişim Tarihi: 26.12.2021)

- Honey-Rosés, J., Anguelovski, I., Chireh, V. K., Daher, C., van den Bosch, C. K., Litt, J. S., ... & Nieuwenhuijsen, M. J. (2020). The impact of COVID-19 on public space: An early review of the emerging questions. *Cities & Health*, 5(sup1), S263–S279. <https://doi.org/10.1080/23748834.2020.1780074>
- Jain, D. 2020. How is Residential architecture affected Post-Pandemic? <https://www.re-thinkingthefuture.com/covid-and-architecture/a2989-how-is-residential-architecture-affected-post-pandemic/> (Erişim Tarihi: 21.03.2022)
- Fitch Little, H. 2021. How coronavirus has shaped the home of tomorrow. <https://www.ft.com/content/546716b8-bdec-48fd-9f5b-32304de7fcee> (Erişim Tarihi: 13.12. 2021)
- Kaplan, R., & Kaplan, S. (1989). *The experience of nature: A psychological perspective*. Cambridge University Press
- Makhno, S. 2020. Life after coronavirus: how will the pandemic affect our homes? <https://www.dezeen.com/2020/03/25/life-after-coronavirus-impact-homes-design-architecture/> (Erişim Tarihi: 26.12.2021)
- Nielsen, D. 2020. 17 Architects and Designers on How the Pandemic Will Change Our Homes Forever. <https://www.dwell.com/article/architects-say-coronavirus-covid-19-pandemic-will-change-home-design-ee29c873> (Erişim Tarihi 13.12.2021)
- Ogundehin, M. 2020. In the future home, form will follow infection. <https://www.dezeen.com/2020/06/04/future-home-form-follows-infection-coronavirus-michelle-ogundehin/> (Erişim Tarihi: 13.12.2021)
- Olin, A. 2021a. How will COVID-19 alter today's house of tomorrow? <https://kinder.rice.edu/urbanedge/2021/01/04/Covid-19-trends-home-design-pandemic-work-from-home>. (Erişim Tarihi: 13.12.2021)
- Patil, V. 2021. Strategies for Residential Design Post-COVID. <https://www.re-thinkingthefuture.com/designing-for-typologies/a4870-strategies-for-residential-design-post-covid/> (Erişim Tarihi: 13.12.2021)
- Parekh, N., Ng, J. 2020. Resilient Cities Rely on Resilient Food Systems. [systems#:~:text=The%20fact%20is%2C%20cities%20can,to%20support%20growing%20Ourban%20populations.](#) (Erişim Tarihi: 21.03.2022)
- Pedersen, M. J. & Favero, N. 2020. Social Distancing during the COVID-19 Pandemic: Who Are the Present and Future Noncompliers? *Public Administration Review*, 80, (5), 805–814. DOI: 10.1111/puar.13240

- Pinsker, J. 2021. Welcome to the Post-pandemic Dream Home.
<https://www.theatlantic.com/family/archive/2021/02/coronavirus-home-design-houses-apartments/617966/> (Erişim Tarihi: 13. 12.2021)
- Salama, A. M. 2020. Coronavirus questions that will not go away: interrogating urban and socio-spatial implications of COVID-19 measures. Emerald Open Research, 2, 14.
<https://doi.org/10.35241/emeraldopenres.13561.1>
- Salvadó, S. 2020. Home Design for the Post-Covid-Pandemic Age.
<https://www.wsj.com/articles/home-design-for-the-post-covid-pandemic-age11607713201>
(Erişim Tarihi: 13.12.2021)
- Smit, J. 2020. Rethink: How Covid is rearranging the design of homes.
<https://www.ribaj.com/intelligence/rethink-post-pandemic-housing-rcka-urbed-prp-guild-housing>. (Erişim Tarihi: 13.12.2021)
- Stathaki, E. 2020. Architecture seeks designs for a post-pandemic World.
<https://www.wallpaper.com/architecture/global-post-pandemic-architecture-responses>
(Erişim Tarihi: 27.12.2021)
- Taylor, R. 2021. Now Is the Time to Reinvest in Local Materials.
<https://www.gensler.com/blog/now-is-the-time-to-reinvest-in-local-materials> (Erişim Tarihi: 21.03.2022)
- Tokazhanov, G., Tleuken, A., Guney, M., Turkyilmaz, A., & Karaca, F. 2020. How is COVID-19 experience transforming sustainability requirements of residential buildings? A review. Sustainability, 12(20), 8732.
- Tokazhanov, G., Tleuken, A., Durdyev, S., Otesh, N., Guney, M., Turkyilmaz, A., & Karaca, F. 2021. Stakeholder based weights of new sustainability indicators providing pandemic resilience for residential buildings. Sustainable Cities and Society 75: 103300
- Ulrich, R. S. (1984). View through a window may influence recovery from surgery. Science, 224(4647), 420–421. <https://doi.org/10.1126/science.6143402>
- Walter, A. 2020. Rethink: 2025 designs imagine life after Covid-19.
<https://bustler.net/news/7880/rethink-2025-designs-imagine-life-after-covid-19>. (Erişim Tarihi: 13.12.2021)
- Weber, C. 2020. The reimagined home. Bethesda Magazine, September-October,
<https://bethesdamagazine.com/bethesda-magazine/september-october-2020/the-reimagined-home/> (Erişim Tarihi: 13.12.2021).
- World Health Organization. (2017). Urban green spaces: A brief for action. World Health Organization

Yuko, E. 2021. The Post-COVID Home: How the Pandemic Has Made Us Rethink Everything.
<https://www.realsimple.com/home-organizing/decorating/post-covid-home> (Erişim Tarihi: 21.03.2022)

İnternet kaynakları:

URL-1: <https://en.traa.com.tw/Event/News/135> (Erişim Tarihi: 22.12.2021)

URL-2: <https://en.traa.com.tw/Competition/Building/f2567c49-facf-4407-9966-3f70c8942900>
(Erişim Tarihi: 22.12.2021)

URL-3: <https://www.archipanic.com/life-after-covid-19/> (Erişim Tarihi: 13.12.2021)

URL-4: <https://www.designcurial.com/news/the-design-of-homes-post-covid-7981176> (Erişim Tarihi: 13.12.2021)

URL-5: <https://www.mecanoo.nl/News/ID/510/2021-International-Residential-Architecture-Conceptual-Design-Competition-Before-and-After-a-Global-Pandemic> (Erişim Tarihi: 13.12.2021)

URL-6: <https://en.traa.com.tw/Competition/Building/a8417111-02ef-4810-8164-0c8452b2a486>
(Erişim Tarihi: 22.12.2021)

URL-7: <https://en.traa.com.tw/Competition/Building/3d6efc05-5a88-4fb2-8f4f-12a528d34112>
(Erişim Tarihi: 22.12.2021)

URL-8: <https://en.traa.com.tw/Competition/Building/676f8a6d-d61b-4595-93b3-d24c32ee26cb>
(Erişim Tarihi: 22.12.2021)

URL-9: <https://en.traa.com.tw/Competition/Building/5ab84821-b5cd-4d0f-947b-7b6f2debb689>
(Erişim Tarihi: 22.12.2021)

URL-10: <https://en.traa.com.tw/Event/News/188> (Erişim Tarihi: 06.05.2022)

URL-11: <https://www.archiscene.net/residential/green-catalyst-kamvari-architects/>
(Erişim Tarihi: 11.04.2022)

URL-12: <https://en.traa.com.tw/Competition/Building/8afe9d73-1aaa-4523-ace4-49cc81787cbf>
(Erişim Tarihi: 22.12.2022)

URL-13: <https://www.ribaj.com/intelligence/rethink-2025-competition-shortlist-special-mentions>. (Erişim Tarihi: 22.03.2022)

URL-14: <https://en.traa.com.tw/Competition/Building/62d8fad4-0826-40b3-b812-bdafb8025750>
(Erişim Tarihi: 05.05.2022)